

Zacieranie się granic między sektorem przemysłowym i usługowym

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Mapa myśli](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Zacieranie się granic między sektorem przemysłowym i usługowym

Źródło: Pixabay License, <https://pixabay.com/pl/service/terms/#license>, dostępny w internecie: <https://pixabay.com>.

Zacieranie się granic między sektorem przemysłowym a usługowym jest cechą współczesnej gospodarki i dotyczy niemal wszystkich sfer życia. Doświadczasz tego zjawiska grając w ulubioną grę na komputerze, odbierając od kuriera zamówione towary, jadąc pociągiem czy użytkując sprzęt AGD. Wszystkie te sprzęty i towary są efektem działalności przemysłowej (wytwórczej), ale żeby mogły do Ciebie dotrzeć i żebyś mógł z nich skorzystać niezbędne są różnorodne usługi: transportowe, informatyczne, finansowe i wiele innych.

Z tego materiału dowiesz się, na czym polega zacieranie granic między sektorem przemysłowym a usługowym i jakie są konsekwencje tych procesów.

Twoje cele

- Określisz relacje między poszczególnymi sektorami gospodarki w krajach o różnym poziomie rozwoju gospodarczego.
- Wymienisz przyczyny zacierania się granic między sektorem przemysłowym a usługowym.
- Poznasz procesy integracji przemysłu i usług oraz ich znaczenie.

Przeczytaj

Jeszcze kilkadziesiąt lat temu podział gospodarki na trzy sektory (znany jako **konceptcja trzech sektorów**) był wyraźny i łatwo dostrzegalny.

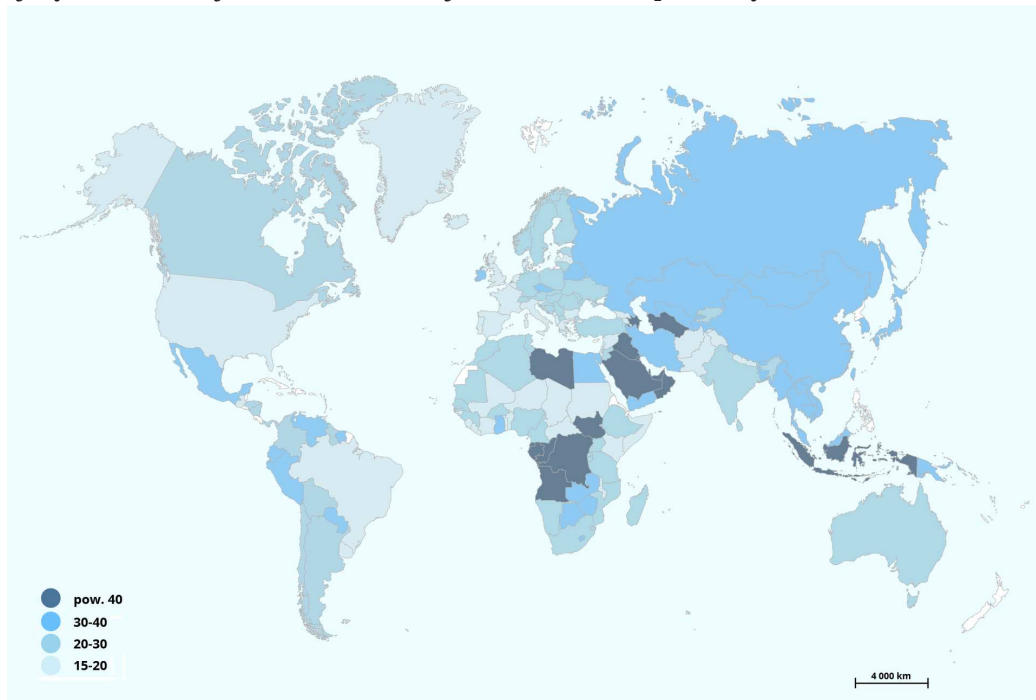
Sektor pierwszy (rolniczy), obejmował rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo i przemysł wydobywczy. Na sektor drugi (przemysłowy) składała się przede wszystkim działalność gospodarcza o charakterze produkcyjnym. Sektor trzeci (usługowy) obejmował działalność gospodarczą o charakterze nieprodukcyjnym. Niekiedy wyróżniany był także sektor informacyjny obejmujący zdobywanie, przetwarzanie i dostarczanie informacji (co świadczy o rosnącym znaczeniu tego produktu lub usługi). Obecnie podział ten coraz szybciej zanika.

Rozwój i upowszechnienie nowoczesnych technologii w znacznym stopniu wyeliminowały bariery wejścia na inne rynki i przyczyniają się do integracji oraz scalania branż. Przemysł nie ma szans na działanie bez ścisłej współpracy z usługami przy jednoczesnym wykorzystaniu innowacji. Usługi natomiast nie mogą ograniczać się wyłącznie do tego, co otrzymają od przemysłu. Z tego względu w gospodarce światowej obserwowane jest zacieranie granic między sektorami przemysłowym i usługowym.

Przestrzenne zróżnicowanie procesów industrializacji na świecie

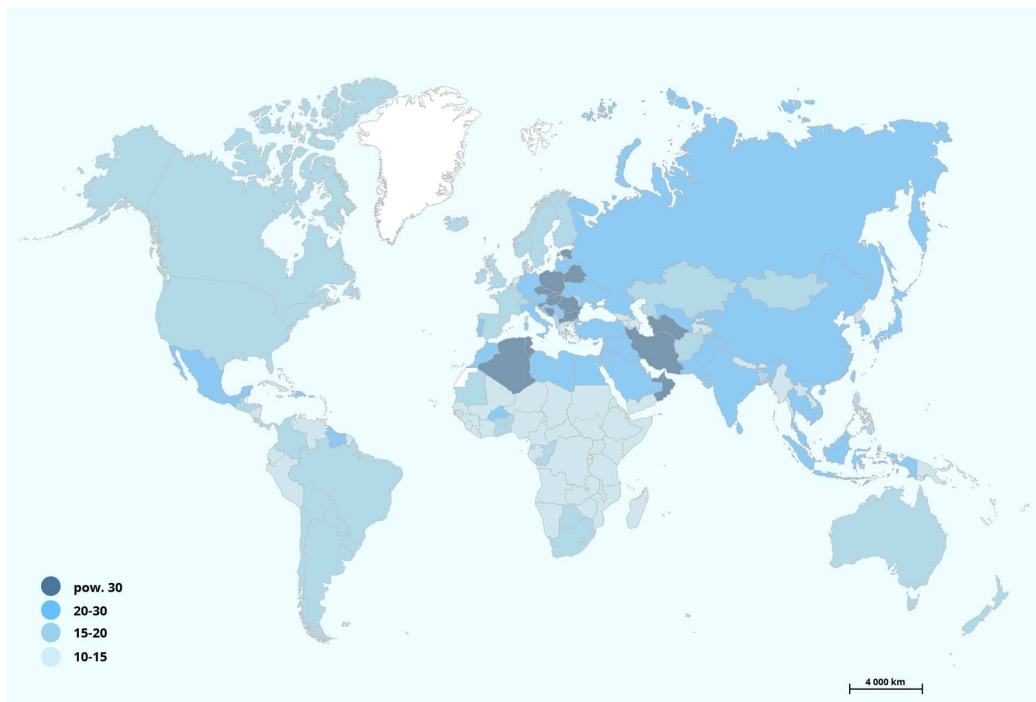
Struktura przemysłu w skali świata jest silnie zróżnicowana. W krajach wysoko rozwiniętych duży udział ma przemysł zaawansowanych technologii. Z kolei w krajach rozwijających się brak możliwości kapitałowych, brak wykształconej kadry i słabo rozwinięty rynek zbytu sprawiają, że produkcja przemysłowa nadal związana jest z górnictwem, przemysłem lekkim i spożywczym. W latach 60. XX w. tzw. „tygrysy azjatyckie” (Singapur, Korea Południowa, Hongkong, Tajwan) stworzyły korzystne dla inwestorów warunki do zakładania przedsiębiorstw produkujących na eksport w zamian za liberalne przepisy podatkowe, niskie ceny gruntów i tanią siłę roboczą. Z czasem kraje te zaczęły odgrywać ważną rolę w produkcji elektroniki użytkowej, w tym zwłaszcza kluczowych komponentów wykorzystywanych w krajach wysoko rozwiniętych do produkcji najnowocześniejszych produktów (m.in. w autonomicznych samochodach czy rowerach elektrycznych). Osiągnęły też wysoki wzrost gospodarczy. Do nowo uprzemysłowionych krajów zalicza się: Chiny, Brazylię, Indie, Argentynę oraz Meksyk.

Specjalizacja światowej produkcji zależy od istniejącej bazy surowcowej i energetycznej. Im większy kraj, tym bardziej zróżnicowana jest struktura przemysłu.

Udział przemysłu w PKB na świecie w 2019 roku (w %)

Źródło: dane Banku Światowego, dostępny w internecie: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS?view=map&year=2019>.

Zatrudnienie w sektorze przemysłu na świecie w 2019 roku (w % ogółu zatrudnionych)

Źródło: dane Banku Światowego, dostępny w internecie: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.IND.EMPL.ZS?view=map>.

Tendencje w obecnym rozwoju przemysłu:

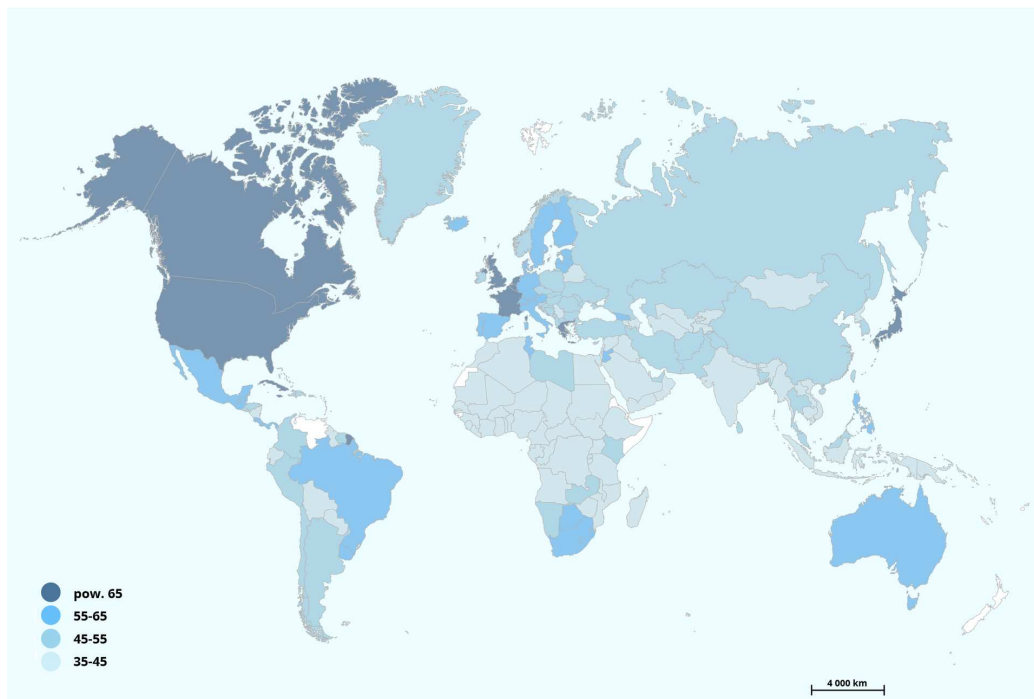
- deglomercja (rozpraszanie) okręgów przemysłowych w krajach wysoko rozwiniętych,
- restrukturyzacja okręgów przemysłowych w krajach wysoko rozwiniętych prowadząca do zmian w strukturze gałęziowej przemysłu: zamykania hut i kopalń oraz rozwoju technopolii,

- lokalizacja przez kraje wysoko rozwinięte zakładów produkcyjnych w krajach słabo rozwiniętych (dotyczy to przede wszystkim przemysłu ciężkiego),
- koncentracja przemysłów i tworzenie nowych ośrodków i okręgów przemysłowych (głównie surowcowych) w krajach rozwijających się,
- przejmowanie kluczowej dla świata produkcji przez kraje rozwijające się; dotyczy to np. zaawansowanego przemysłu (np. elektronicznego, maszynowego) zlikwidowanego lub znacznie ograniczonego w krajach najbogatszych i dostarczania produktów i półproduktów z krajów takich jak Chiny, Wietnam czy Indie.

Przestrzenne zróżnicowanie rozwoju usług na świecie

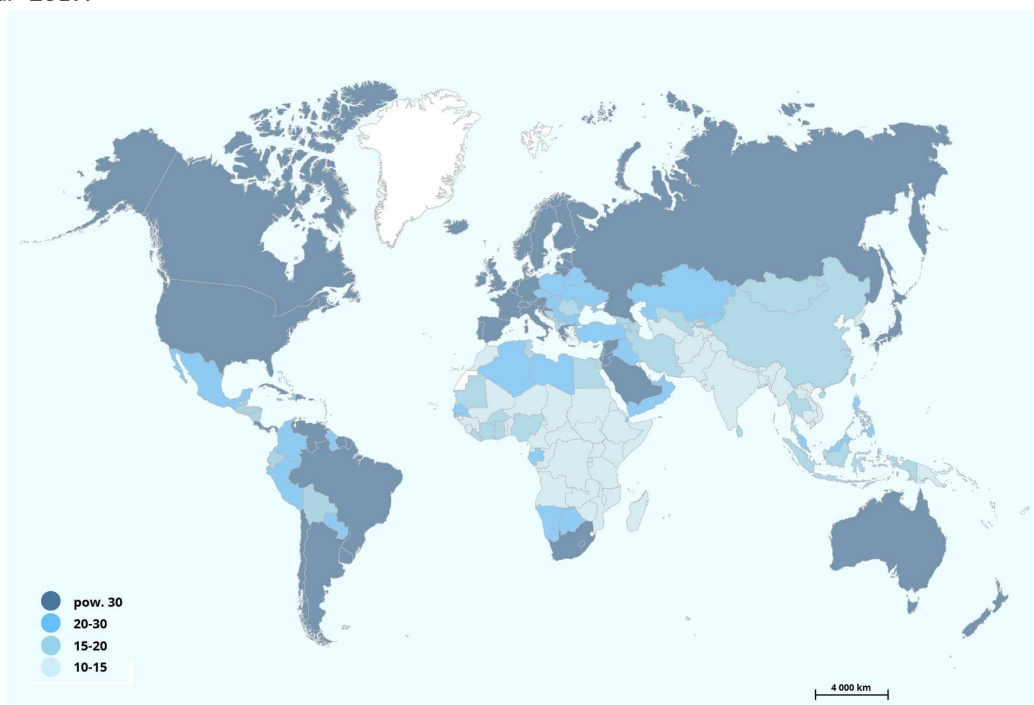
Wraz z rozwojem gospodarczym państw rośnie nie tylko znaczenie usług, ale też zwiększa się ich zakres. Usługi są istotnym czynnikiem wzrostu gospodarczego, ponieważ pobudzają rozwój innych działów gospodarki narodowej: rolnictwa, leśnictwa, myślistwa, rybołówstwa, przemysłu i budownictwa. Jednocześnie usługi stają się motorem napędzającym rozwój innych działalności. Dzięki usługom możliwa jest m.in. wymiana handlowa między krajami, kooperacja przedsiębiorstw czy rozwój turystyki. Włączenie usług w działalność przedsiębiorstw produkcyjnych pozwala na ich efektywniejsze funkcjonowanie. Poza tym sprawne funkcjonowanie usług oraz ich różnorodność podwyższają jakość życia, pomagają w organizacji codziennych zajęć i zapewniają zaspokajanie różnorodnych potrzeb materialnych i niematerialnych.

Udział usług w tworzeniu PKB oraz odsetek zatrudnionych w tym sektorze są wskaźnikami określającymi poziom rozwoju gospodarczego. Powszechnie uważa się, że sektor usług dominuje w państwach wysoko rozwiniętych. Jego udział w tworzeniu produktu krajowego brutto (PKB) tych krajów utrzymuje się na poziomie 60-70% i więcej. Tymczasem znaczny udział (60% i więcej) sektor usług ma także w niektórych krajach o średnim i słabym poziomie rozwoju (np. Botswana, Nikaragua, Haiti, Syria), w tym w krajach tzw. monokultury turystycznej (Malediwy – 81%, Seszele – 84% i in.).

Udział usług w PKB na świecie w 2019 roku (w %)

Źródło: dane Banku Światowego, dostępny w internecie: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.SRV.TOTL.ZS?view=map&year=2019>.

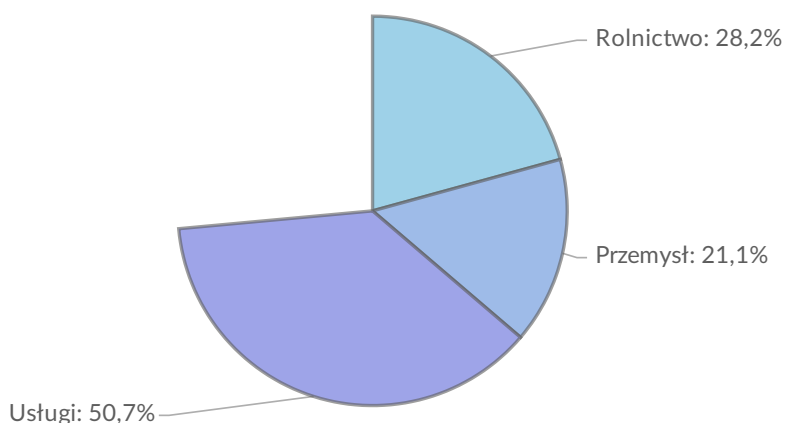
Zatrudnienie w sektorze usług na świecie w 2019 roku (w % ogółu zatrudnionych)

Źródło: dane Banku Światowego, dostępny w internecie: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.SRV.EMPL.ZS?view=map>.

Obecnie w sektorze usług pracuje 49% ogółu zatrudnionych na świecie. W krajach słabo rozwiniętych udział ten wynosi przeciętnie 26%, w średnio rozwiniętych 46%, a w wysoko rozwiniętych 75%.

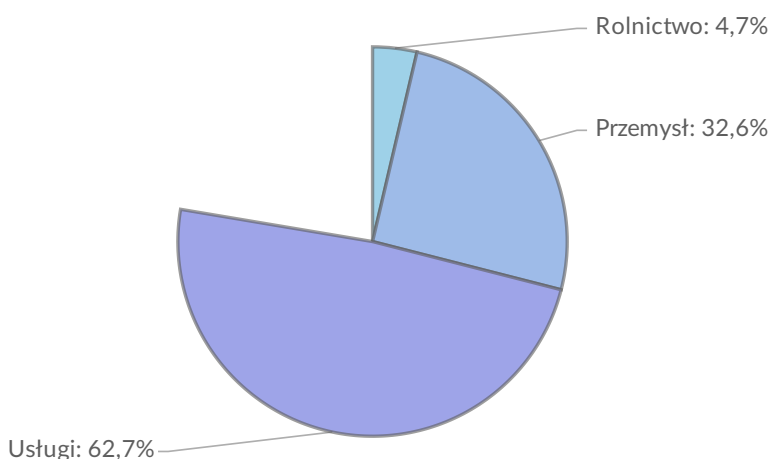
W krajach słabo rozwiniętych dominują usługi podstawowe o zasięgu lokalnym, zaspokajające elementarne, najbardziej niezbędne potrzeby człowieka, np.: handel, transport i magazynowanie, administracja, podstawowa edukacja i ochrona zdrowia, podstawowe usługi publiczne itp. Ich udział w tworzeniu PKB systematycznie maleje.

Wraz z rosnącym poziomem uprzemysłowienia następuje rozwój usług: transportowych, bankowych, marketingowych i związanych z obsługą przedsiębiorstw. Na znaczeniu zyskuje również rozwój usług ogólnospołecznych: służby zdrowia, wojska, policji, administracji i edukacji, zwłaszcza szkolnictwa zawodowego. Wyjątek od tej sytuacji stanowią tzw. kraje monokultury turystycznej, czyli relatywnie słabo rozwinięte państwa, w których sektor usługowy jest rozwinięty nieproporcjonalnie do poziomu rozwoju cywilizacyjnego państwa ze względu na branżę turystyczną. Natomiast w krajach wysoko rozwiniętych następuje intensywny wzrost znaczenia usług, kosztem pozostałych działów gospodarki (przemysłu i rolnictwa). Oprócz wymienionych powyżej rodzajów duży udział mają w nich usługi wyspecjalizowane, o dużym nasyceniu wiedzą, zaspokajające potrzeby niemające charakteru niezbędnego dla życia, np.: pośrednictwo finansowe, informatyka, usługi dla biznesu, komunikacja, usługi wyższej edukacji i nauki, kultury, rozrywki, finansów i usługi związane z informacją. Ich udział w tworzeniu PKB intensywnie rośnie.

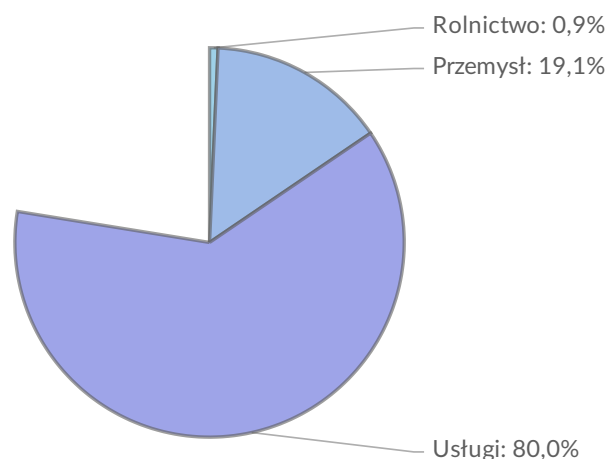
Struktura PKB Ugandy w 2017 r.

Źródło: dane CIA, dostępny w internecie: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/ug.html>.

Struktura PKB Rosji w 2017 r.

Źródło: dane CIA, dostępny w internecie: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/rs.html>.

Struktura PKB USA w 2017 r.

Źródło: dane CIA, dostępny w internecie: <https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/us.html>.

Tabela. Udział sektora przemysłu i usług w PKB oraz zatrudnienie w tych sektorach w wybranych krajach o różnym poziomie rozwoju

Kraj	Udział w PKB (w %)		Zatrudnienie (w %)	
	Sektor II	Sektor III	Sektor II	Sektor III
Kraje bardzo wysoko rozwinięte				
Australia	25	66	19	78
Japonia	29	69	24	72
Norwegia	26	60	19	79
Stany Zjednoczone	19	77	20	79
Kraje wysoko rozwinięte				
Białoruś	31	49	30	59
Chiny	38	54	27	47
Kazachstan	30	56	21	64
Meksyk	32	60	26	62
Kraje średnio rozwinięte				
Botswana	28	65	18	62

Kraj	Udział w PKB (w %)		Zatrudnienie (w %)	
	Sektor II	Sektor III	Sektor II	Sektor III
Egipt	32	52	27	52
Gabon	40	46	11	59
Paragwaj	33	48	18	63
Kraje słabo rozwinięte				
Rwanda	19	46	9	29
Czad	16	44	2	23
Niger	20	36	7	21
Republika Środkowoafrykańska	20	39	6	24

Źródło: dane Banku Światowego, [online], dostępny w internecie: <https://data.worldbank.org>

Granica pomiędzy sektorem przemysłowym a usługowym

Obserwowana we współczesnym świecie metamorfoza rozwojowa usług jest ważna z punktu widzenia zacierania się granicy między sektorem przemysłowym a usługowym. Wśród usług rozwijających się na tym etapie wyróżniamy: usługi transportowe, ubezpieczenia, porady prawnicze oraz usługi księgowo. Na tym samym etapie rozwijają się usługi o charakterze konsumpcyjnym oraz **usługi komplementarne**, które opierają się na wysokich technologiach.

Jak wspomniano na wstępie, we współczesnym rozwoju gospodarczym, zwłaszcza państw wysoko i średnio rozwiniętych, granica między sektorem przemysłowym i usługowym zaczyna się zacierać, a oba te sektory stają się współzależne. Na postrzeganie usług i przemysłu jako połączonego sektora wpływają nasilający się proces wzajemnego przenikania produktów materialnych i usługowych, jak również wpływ usług na zwiększenie inwestycji i poprawę konkurencyjności na rynku.

Oddziaływanie to następuje w sposób bezpośredni poprzez zapotrzebowanie przemysłu na usługi związane np. ze sprzedażą i dystrybucją wytworzonych produktów, która wymaga inwestowania funduszy w kampanie reklamowe, dostawę posprzedażową, sprzedaż internetową, transport pozwalający dostarczyć wyprodukowane towary na docelowe rynki itp. Z kolei konieczność doskonalenia procesów technologicznych (np. oprogramowywanie zautomatyzowanych procesów technologicznych w fabrykach) i jakości produktów

warunkują rozwój kształcenia zawodowego, rozwiązań informatycznych i procedur zarządzania. Służby publiczne stanowiące ważną część sektora usług obejmują całą administrację oraz liczne usługi socjalne i profesjonalne. Także usługi konsumenckie wykazują ścisłe związki z przemysłem. Objawia się to m.in. poprzez oddziaływanie na siłę nabywczą w gospodarce. Dzieje się tak z uwagi na fakt wysokiego popytu na usługi komplementarne oraz usługi związane z transportem, administracją itp. podczas procesów technologicznych. Powoduje to otwieranie nowych miejsc pracy i rozwój gospodarczy. Tak więc zapotrzebowanie na wiele usług jest w dużej mierze pochodną struktury i charakteru przemysłu. Rozwój przemysłu zwiększa bowiem popyt na niektóre usługi z nim związane.

Szacuje się, że w zaawansowanych gospodarkach krajów wysoko rozwiniętych aż 20–25% stanowi wkład z sektora usług. Należy go dodatkowo powiększyć o wartość wygenerowaną w usługach związaną z obrotem towarami już po opuszczeniu przez nie zakładów produkcyjnych. Co więcej, relacje te zachodzą dwustronnie, bowiem nie tylko przemysł zgłasza zapotrzebowanie na różnorodne usługi, ale także określone usługi wymagają określonych dóbr przemysłowych. Widać to wyraźnie chociażby na przykładzie budownictwa (budowa domów, innych budynków, osiedli, dróg, autostrad, mostów itp.) współwystępującego z usługami projektowymi i remontowymi. Podobnie usługi transportowe wymagają istnienia przemysłu środków transportu zapewniającego produkcję samochodów, samolotów, lokomotyw, wagonów itp. Produkcja energii elektrycznej ma charakter działalności przemysłowej, lecz jej dostawa należy już do sektora usług. Wydobycie surowców mineralnych czy pobór wód powierzchniowych lub podziemnych jest działalnością wytwórczą, natomiast jej uzdatnianie, odbiór w postaci ścieków i ich oczyszczanie ma charakter działalności usługowej. Podobnie rzecz się ma z branżą IT zaliczaną do przemysłu wysokich technologii – masowa produkcja komputerów i wykorzystywanych w nich cyfrowych nośników danych (twarde dyski, płyty DVD, dyski optyczne, karty pamięci itp.) ma charakter przemysłowy, natomiast tworzenie wykorzystywanego na nich oprogramowania należy bez wątpienia do sektora usług.

Przykłady takich współzależności można mnożyć. Na ich podstawie widać, że tradycyjny i w miarę jednoznaczny podział na przemysł i usługi staje się trudny do utrzymania, bowiem wiele usług silnie wkracza w obszar tradycyjnego oddziaływania przemysłu, zaś nowe technologie wymuszają zmiany w zakresie produkcji przemysłowej.

Słownik

koncepcja trzech sektorów

teoria nazywana Modelem Fishera-Clarka dzieląca gospodarkę na trzy sektory – rolnictwo, przemysł i usługi; wraz z rozwojem gospodarczym kraju dominującą częścią gospodarki jest kolejny z sektorów

usługi komplementarne

produkty i dobra uzupełniające się; przykładem dóbr komplementarnych może być monitor i komputer – produkty te nie mogą bez siebie poprawnie działać

Audiobook

Wysłuchaj audiobooka i wykonaj polecenia.

Polecenie 1

Jakie są mocne i słabe strony integracji produktowo-usługowej? W jaki sposób takie podejście wpisuje się w strategię zrównoważonego rozwoju? Zastanów się, czy na co dzień otaczają cię przykłady powiązań produktowo-usługowych.

Polecenie 2

Podaj kilka przykładów integracji produktowo-usługowej innych niż zamieszczone w materiale.

Zacieranie się granic między sektorem przemysłowym i usługowym

Gospodarki krajów wysokorozwiniętych oparte są na dobrze prosperującym sektorze usług. Przemysł pełni w nich także znaczną rolę, ale nie jest to tradycyjny przemysł ciężki i energochłonny, tylko przemysł nowoczesnych technologii. W dzisiejszych czasach w gospodarce dochodzi do silnej integracji sektora przemysłowego z sektorem usługowym. Na czym to polega? Jest to zjawisko integracji produktowo-usługowej, której celem jest lepsze zaspokajanie potrzeb klientów i osiągnięcie wyższych zysków. Ma to także związek z koniecznością podnoszenia stopnia innowacyjności oferty na rynku, co wynika ze stale rosnącej konkurencji. Według Justyny Kozłowskiej „konceptja integrowania produktów (wyróbów fizycznych) i usług, jako rozwiązania systemowego oferowanego klientom w formie kompleksowej oferty zorientowanej na jej funkcjonalność czy też rezultat, jest stosunkowo nowym obszarem w badaniach naukowych (...). Zintegrowana oferta pozwala na zaspokojenie takich potrzeb klienta, których wyrób ani usługa osobno nie są w stanie zaspokoić na określonym poziomie satysfakcji. Włączanie usług w sektorze przemysłu wpisuje się w nurt zrównoważonego rozwoju poprzez przesunięcie koncentracji przedsiębiorstw wytwórczych na obrót wartością niematerialną, czyli usługą zorientowaną na produkt materialny, jego funkcjonalność lub użyteczność, czy też dostępność”.

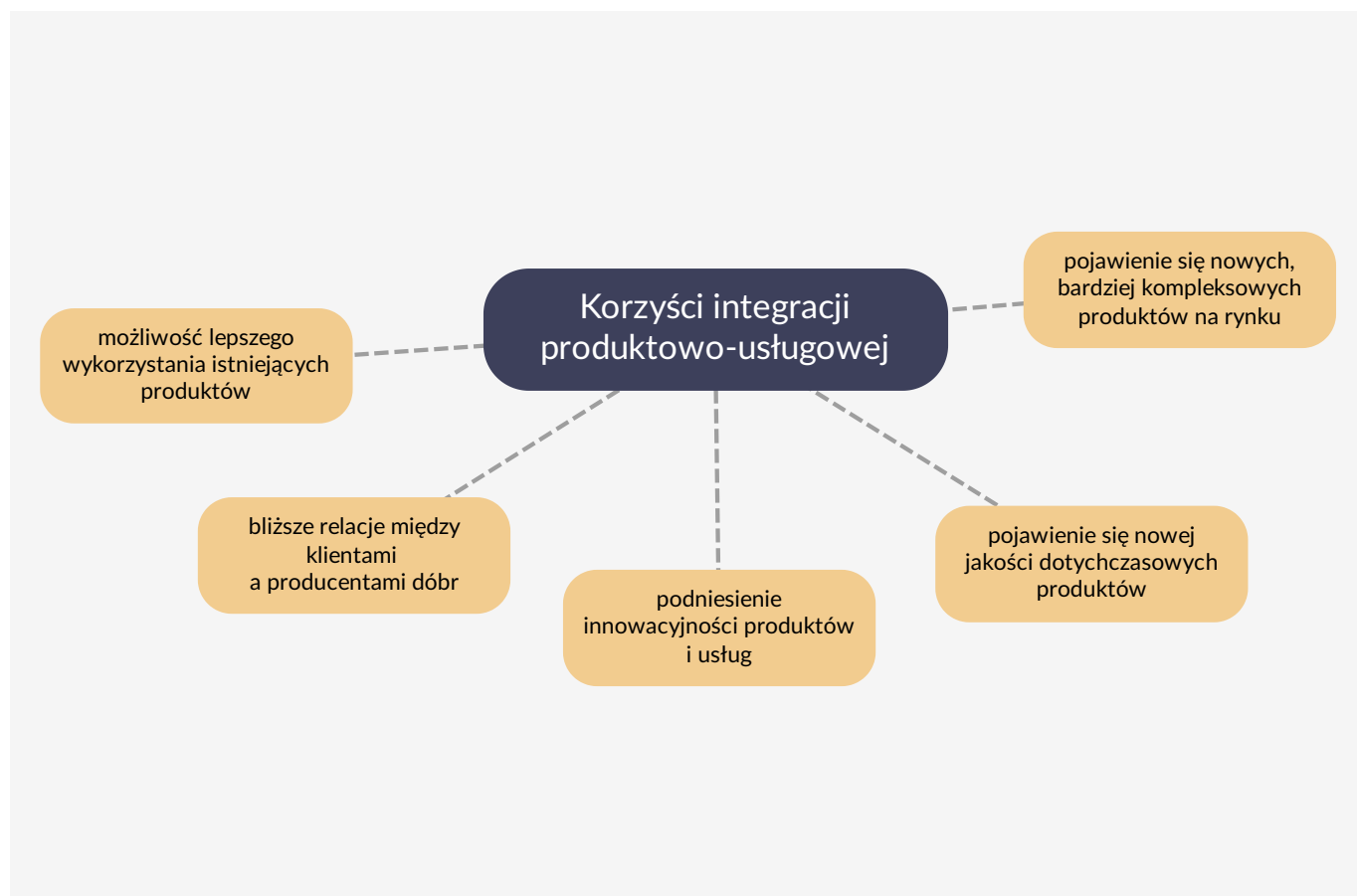
W tradycyjnym ujęciu przemysł dostarcza gotowe produkty o charakterze materialnym, sektor usługowy dostarcza natomiast dóbr niematerialnych. Nowe podejście polega na dostarczaniu na rynek pakietu składającego się z wyrobu przemysłowego i pakietu powiązanych z nim usług. W przypadku dóbr przemysłowych dotyczy to zwiększenia znaczenia usług, a w przypadku gotowych produktów usługowych, polega na zwiększeniu znaczenia produkcji dóbr materialnych, fizycznych.

Wyróżnić można trzy rodzaje systemów produktowo-usługowych: zorientowane na produkt, zorientowane na użytkowość oraz zorientowane na korzyść. Pierwszy przypadek polega na sprzedaży produktu i świadczeniu usług serwisowych, konserwacyjnych, czyli służących podtrzymaniu żywotności danej rzeczy. Drugi przypadek to usługi leasingowe. Trzeci zaś oznacza świadczenie na przykład usług przewozowych, w których przedmiotem zamówienia nie jest produkt, a efekt w postaci transportu. Różnica pomiędzy tymi podejściami widoczna jest także w sferze własności produktu. W pierwszym przypadku produkt jest własnością nabywcy, w drugim przypadku produkt jest udostępniany na określonych warunkach, ale jego właścicielem jest usługodawca, w trzecim przypadku produkt jest całkowitą własnością usługodawcy.

Mapa myśli

Polecenie 1

Już wiesz, czym jest integracja produktowo-usługowa i znasz jej przykłady. Zastanów się teraz, jakie korzyści przynosi takie rozwiązanie. Swoje propozycje zapisz na mapie myśli.

Dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autorki: Magdalena Fuhrmann

Przedmiot: geografia

Temat zajęć: Zacieranie się granic między sektorem przemysłowym i usługowym

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony, klasa II

PODSTAWA PROGRAMOWA

IX. Struktura gospodarki i tendencje rozwoju gospodarczego: klasyfikacja gospodarki, związki usług i działalności przemysłowej, zmiany w strukturze i sektorach gospodarki.

Uczeń:

2. dostrzega zacieranie się granic między sektorem przemysłowym i usługowym na przykładzie budownictwa oraz działalności firm informatycznych.

Kształowane kompetencje kluczowe

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne

Uczeń:

- omawia zmiany znaczenia poszczególnych sektorów gospodarki,
- definiuje proces integracji produktowo-usługowej,
- wskazuje korzyści integracji produktowo-usługowej,
- podaje przykłady integracji produktowo-usługowej.

Strategie nauczania: asocjacyjna

Metody nauczania: blended learning, IBSE

Formy pracy: praca indywidualna/praca w parach/praca w grupach

Środki dydaktyczne: e-materiał, komputer, projektor multimedialny, zeszyt

Materiały pomocnicze

PRZEBIEG LEKCJI

Faza wprowadzająca

1. Nauczyciel przedstawia cele lekcji.

Faza realizacyjna

1. Uczniowie zapoznają się z wprowadzeniem do materiału. Nauczyciel sprawdza zrozumienie materiału przez uczniów.
2. Uczniowie zapoznają się z treścią audiobooka. Po wysłuchaniu nagrania uczniowie w parach wykonują polecenia:
 - Jakie są mocne i słabe strony integracji produktowo-usługowej?
 - W jaki sposób takie podejście wpisuje się w strategię zrównoważonego rozwoju?
 - Zastanów się, czy na co dzień otaczają cię przykłady powiązań produktowo-usługowych.
3. Nauczyciel sprawdza zrozumienie treści audiobooka, w razie potrzeby jeszcze raz tłumaczy uczniom przedstawione pojęcia i zjawisko integracji produktowo-usługowej.
4. Na forum klasy poszczególne pary prezentują swoje spostrzeżenia. Nauczyciel moderuje dyskusję. Jeśli uczniowie mają problem z wykonaniem poleceń, nauczyciel aktywnie włącza się w dyskusję, podaje przykłady integracji produktowo-usługowej. Uczniowie wykonują notatki w zeszycie.
5. Uczniowie w małych zespołach zastanawiają się nad korzyściami płynącymi z integracji produktowo-usługowej. Tworzą mapę myśli.
6. Uczniowie na forum klasy prezentują swoje przemyślenia. Nauczyciel czuwa nad poprawnością pracy uczniów. Uczniowie w razie potrzeby uzupełniają mapę myśli i nanoszą poprawki.

Faza podsumowująca

1. Przypomnienie celów lekcji.
2. Podsumowanie wiedzy zaprezentowanej na lekcji.
3. Utrwalenie najważniejszych pojęć, szczególnie tych, które sprawiały uczniom największe problemy podczas zajęć.
4. Ocena pracy uczniów podczas lekcji.

Praca domowa

1. Utrwalenie wiadomości przedstawionych na lekcji.
2. Wykonanie pracy pisemnej będącej komentarzem do przygotowanej mapy myśli.

3. Przygotowanie pracy pisemnej (może być długoterminowa) na temat przykładów zastosowania podejścia integracji produktowo-usługowej w znanych światowych markach. W przypadku problemu z wyborem marek, nauczyciel wskazuje uczniom konkretne przykłady. W pracy uczniowie pokazują, jak zmieniła się oferta marki, na czym polegały zmiany, jak zwiększyła się sprzedaż produktów i usług oraz jakie korzyści przyniosło nowe podejście.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium

Audiobook zawarty w e-materiale może znaleźć zastosowanie podczas lekcji poświęconych zagadnieniom gospodarczym współczesnego świata i Polski (zakres podstawowy: XI. 3, zakres rozszerzony: IX. 3).